

PRESENCIA

Núm. 1997. ■ Del 4 al 10 de juny del 2010. ■ Any XLV.

www.presencia.cat

La veu d'un poble

Una exposició
recorda els 50 anys
d'història de la
Nova Cançó

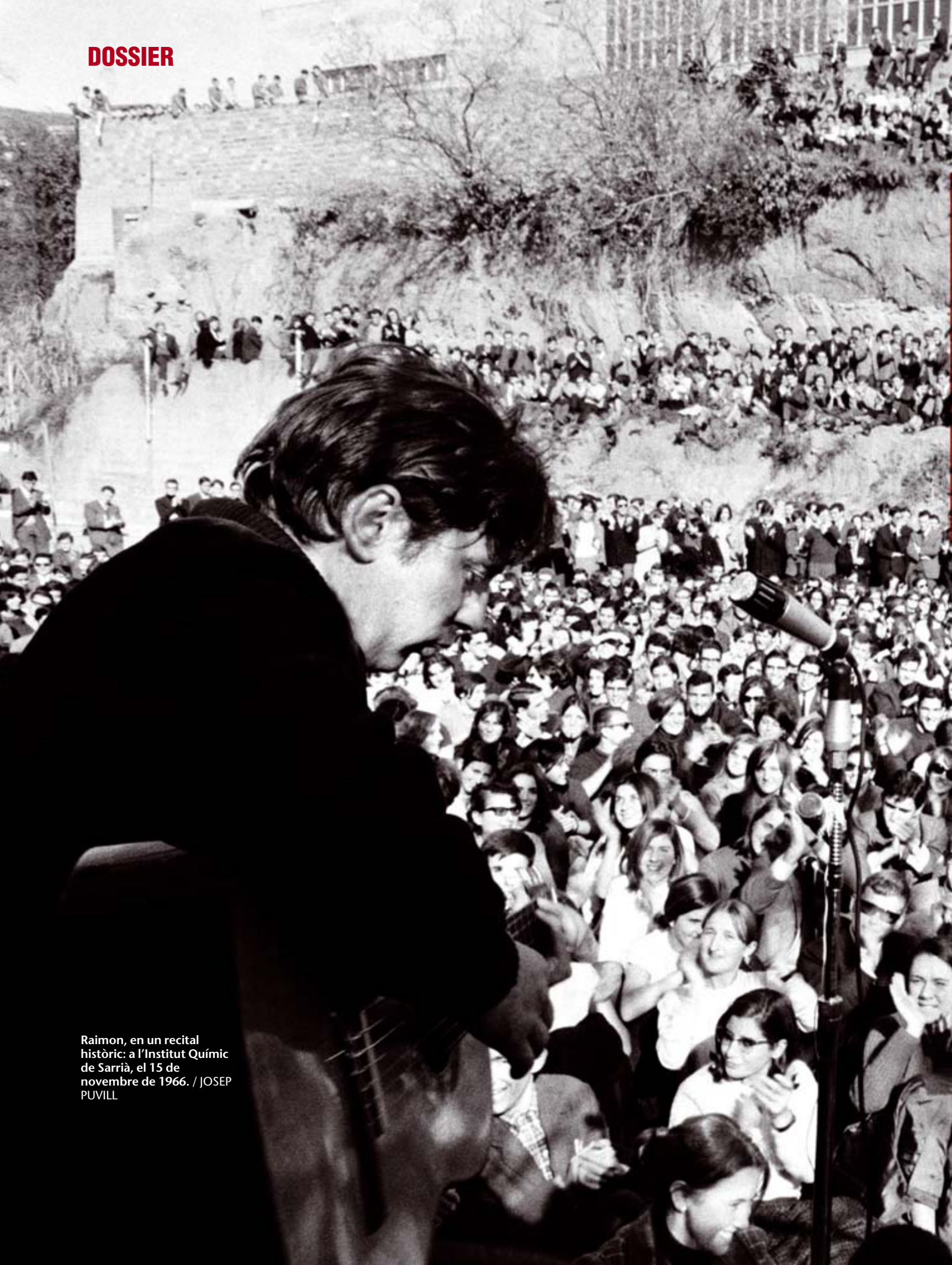

Jordi Pujol. El 9 de juny l'expresident de la Generalitat Jordi Pujol fa vuitanta anys; i ens parla de com veu el país, Europa i el món.

Torna el Sònar. La nova edició, amb seu a Barcelona i la Corunya, se centra en la música britànica.

Els castells de Job. L'industrial nord-català que fabricava el paper de fumar Job, va fer construir per als fills tres sumptuosos castells.

DOSSIER

Raimon, en un recital històric: a l'Institut Químic de Sarrià, el 15 de novembre de 1966. // JOSEP PUVILL

Un temps, un país

Una exposició a Barcelona celebra el cinquantenari de la Nova Cançó. Va ser la veu de tot un poble

Cronologia

1958. S'editen dos discos amb versions en català de cançons d'èxit internacional del moment: un del duo Germanes Serrano publicat per La Voz de su Amo i un altre de Josep Guardiola llançat per Regal.

1959. La revista *Germinabit* publica l'article *Ens calen cançons d'ara*, en què Lluís Serrahima proposa impulsar un moviment de cançó en català que expressi les inquietuds de la societat de l'època.

1959. Raimon compon *Al vent*.

1960. Rudy Ventura publica un disc en català. Amb Emili Vendrell (fill) i Font Sellabo-

Germanes Serrano.

na, és un dels artistes que abans de la Nova Cançó gravava en la llengua pròpia amb un esperit diferent del dels enregistraments en català d'abans del 1936.

1961. Festival de Cançó Catalana Ballable al Centre Comarcal Lleidatà de Barcelona. El conjunt Els Pioners és el protagonista d'aquesta primera sessió de la postguerra de ballables en català.

1961. 19 de desembre: Recital al CICF de Barcelona de Miquel Porter, acompanyat a la guitarra per Jaume Armengol, i Josep Maria Espinàs. El presentador, Gonçal Lloveras, anuncia l'acte amb el títol *La poesia de la Nova Cançó*. És la primera vegada que s'utilitza aquest terme.

GUILLEM VIDAL

El 1959, Lluís Serrahima, esperonat per l'activista catalanista Josep Benet, ben convençut que no es podia privar un poble de les seves cançons, publicava a la revista *Germinabit* un article en el qual exposava la necessitat de tenir cançons «nostres i fetes ara». Al País Valencià, Raimon, a qui se li va encendre la llumeta viatjant de Xàtiva a València de *paquet* en una Vespa, componia una cançó que, uns quants anys més tard, ho canviaria tot: *Al vent*. El desembre del 1961, any en què van néixer, també, Òmnium Cultural i la revista *Cavall Fort*, Gonçal Lloveras va emprar per primera vegada el terme Nova Cançó en un recital, al Centro de Influencia Católica Femenina (CICF) de Barcelona, de cançons d'alguns dels que esdevindrien el nucli fundacional dels Setze Jutges. El crític de cinema Miquel Porter va cantar *Les floristes de la Rambla*, *El burgès honrat* i *La cançó de la taverna*, així com diverses musicacions que havia fet de poemes de Joan Salvat-Papasseit. L'escriptor Josep Maria Espinàs posava veu a cinc adaptacions de Georges Brassens, així com a la tradicional *La presó de Lleida*.

Hi ha certs desacords a

Més de 300 objectes

Inaugurada el 3 de juny i visitable fins al 31 d'octubre al Museu d'Història de Catalunya, *La Nova Cançó. La veu d'un poble* presenta prop de 300 objectes, 150 fotografies, una escenografia ideada perquè l'espectador revisqui diferents moments emblemàtics de la memòria col·lectiva dels Països Catalans i la projecció de diversos audiovisuals. Durant els mesos de juliol, agost i setembre s'hi faran concerts de Sisa, Grup de Folk, Sanjosex, Pi de la Serra, Francesc Burull, Toti Soler i Roger Mas, entre d'altres artistes

fixar una data precisa d'inici de la Nova Cançó, però aquestes divergències no apaivaguen de cap manera l'impuls imperiós de saldar deutes pendents i commemorar com pertoca el mig segle d'un moviment que no va servir únicament com la més gran plataforma de difusió de la cultura dels Països Catalans sinó que va exercir, sobretot, d'alè per a un poble al qual feia un quart de segle que se li negava sistemàticament la llibertat i la identitat. Fa tres anys, es va concedir als Setze Jutges la Medalla d'Or del Parlament de Catalunya. El 2009, la revista *Enderrock*, coincidint amb el cinquantenari del text de Serrahima i en el marc de tot un

seguet d'accions de recuperació, reeditava l'únic disc col·lectiu dels Setze Jutges: *Audiència pública* (1966). Diversos espectacles i projectes, els últims anys, han procurat establir llaços entre il·lustres veterans de la Cançó amb part d'aquests artistes que en l'actualitat, amb cançons que tornen a ser «nostres i fetes ara» però que, a més, són exageradament diverses, han aconseguit insuflar regenerats sentiments d'eufòria i esperança per la música en català.

Ara, en el zenit d'aquesta -tardana, possiblement-

Josep Maria Espinàs, Maria Amèlia Pedrerol, Francesc Pi de la Serra, Delfi Abella, Guillermina Motta i Xavier Elies.

Lluís Llach (el segon per la dreta), en el seu primer recital, el 22 de març del 1967, a Terrassa. / FRANCINO

Cronologia

1962. Ediphone/Edigsa publica el primer disc de la Nova Cançó, *Canta Brassens*, de Josep Maria Espinàs. Els primers escrits en la seva llengua que van llegir molts catalans d'aquella època van ser els impresos als fulls i les cobertes dels discos d'aquesta editora.

1962. 29 d'abril: Recital a Premià de Mar en què el col·lectiu de cantautors Els Setze Jutges es presenta per primer cop amb aquest nom, amb el qual el bateja Espinàs apel·lant a un tret de genuïtat lingüística.

1962. 13 de desembre: Raimon triomfa en la seva primera actuació a Barcelona, a l'hotel Colón, en l'acte de concessió dels premis literaris de la Nit de Santa Llúcia.

Serrat i Escamilla.

1963. Raimon i Salomé guanyen el V Festival de la Cançió Mediterrànea amb *Se'n va anar*, de Josep Maria Andreu i Lleó Borrell.

1965. Joan Manuel Serrat debuta en un recital a Esplugues de Llobregat i es converteix en un cantant popular arran de les seves intervencions en el programa *RadioScope*, de Salvador Escamilla.

1966. Raimon canta amb èxit a la sala Olympia de París. El recital, comparat pels mitjans de comunicació francesos amb els de Bob Dylan i Joan Baez aquella mateixa primavera, té una repercussió enorme.

Miquel Porter, Maria del Carme Girau, Enric Barbat, Joan Ramon Bonet, Remei Margarit, Martí Llaudó i J.M.Serrat.

Cronologia

1967. S'incorporen a Els Setze Jutges els tres últims membres del col·lectiu: Maria del Mar Bonet, Rafael Subirachs i Lluís Llach, que es donen a conèixer a través de la discogràfica Concèntric i del local barceloní La Cova del Drac.

1967. Neix El Grup de Folk, col·lectiu on van coincidir Jaume Arnella, Xesco Boix, Pau Riba, Sisa, Ovidi Montllor, Falsterbo 3, Jordi Roura, Oriol Tramvia, Albert Batiste, Jordi Batiste...

1968. Serrat grava en castellà i provoca un cisma en la Nova Cançó que propicia la dissolució d'Els Setze Jutges.

1968. El Grup de Folk, de vi-

Ovidi Montllor. / P. AYMERICH

da efímera (es dissoldran a mitjan 1969) però fecunda, organitza un festival de folk al parc de la Ciutadella de Barcelona, al qual hi assisteixen milers de persones.

1969. Neix La Trinca

1970. Raimon, prohibit a Catalunya per la censura franquista, triomfa als Estats Units, on canta al costat de Pete Seeger i li dediquen la portada les dues revistes de referència de cançó d'autor i folk.

1971. Primera edició a Canet de Mar del festival Sis Hores de Cançó.

1974. Ramon Muntaner publica el seu primer disc. Amb Coses, Marina Rossell i Joan Isaac és el més popular dels cantants que es donen a conèixer en aquesta dècada.

Influint per tot el món

reivindicació de la Nova Cançó, una exposició al Museu d'Història de Catalunya, comissariada pel periodista i articulista de Presència Xevi Planas, posseïdor del més gran arxiu –juntament amb el del cronista i col·leccionista Fermí Puig– sobre cançó als Països Catalans, i la fotògrafa Pilar Aymerich, recupera imatges fixades des de fa temps en la retina col·lectiva del país; discos amb cançons que ni de bon tros són només cançons i objectes que són, és clar, molt més que objectes: el programa de mà d'un recital dels Setze Jutges al Teatre Romea, la notificació enviada a Lluís Llach des del Govern Civil imposant-li una multa de 50.000 pessetes per haver llegit en un concert un comunicat sobre la

El caràcter insòlit de la Nova Cançó i la vàlua dels artistes que la representen van atorgar volada internacional al moviment. A banda dels recitals que Raimon, Llach, Serrat o Bonet han fet en alguns dels auditoris més importants del món, cal subratllar la influència que Pau Riba i Pi de la Serra van exercir en músics com ara Caetano Veloso, la importància que la Cançó va tenir per a Silvio Rodríguez, Pablo Milanés i Daniel Viglietti, i el paper clau que Llach va jugar perquè Paolo Conte actués per primer cop fora d'Itàlia.

llibertat d'expressió, els cartells de les Sis Hores de Cançó de Canet, les entrades dels catàrtics recitals de Llach i Pi de la Serra el 1976 al Palau d'Esports de Montjuïc o la mascota de RadioScope, el determinant programa radiofònic amb el qual Salvador Escamilla va difondre els nous talents de la Nova Cançó, així com també un gran nombre de cartells, documents originals de les discogràfiques, certificats de la censura, correspondència, agendes, partitures manuscrites, llibres i revistes.

«Assumiràs la veu d'un poble»

La mostra, inspirant-se en els versos de Vicent Andrés Estellés, un dels molts poetes que la Nova

Maria del Mar Bonet a l'auditori de Palma el 1973. A la dreta, Joan Manuel Serrat, Núria Feliu i Raimon el novembre del 1965 al Palau de la Música. / PILAR AYMERICH / ORIOL MASPONS

Cançó va contribuir a conèixer entre els propis catalans (*Assumiràs la veu d'un poble / i serà la veu del teu poble / i seràs, per a sempre, poble. / Allò que val és la consciència / de no ser res si no s'és poble*), s'anomena *La Nova Cançó*. *La veu d'un poble*. «La Nova Cançó es va convertir en la veu dels Països Catalans a la dècada del 1960 –afirma Xevi Planas en un text d'introducció del catàleg de l'exposició–. No és estrany que Andreu Alfaro, inspirant-se en Raimon, el màxim exponent de la Nova Cançó, titulés el 1964 una escultura seva [instal·lada, aquests dies, al Museu d'Història] *La veu d'un poble*. Sens dubte, la Nova Cançó va ser la veu d'un poble. Mentre la dictadura feixista va sotmetre el país a una se-

vera repressió i va imposar una dura persecució de la llengua pròpia, la Nova Cançó va projectar al món la seva lluita com un exemple imitable del compromís dels cantants d'una col·lectivitat amb el seu poble per reivindicar-ne la identitat.»

Amb un èmfasi específic al període comprès entre 1961 (any, doncs, en què es va fer servir per primera vegada el terme Nova Cançó) i el 1979 (quan es van acabar de restaurar les institucions i els concerts, per tant, van deixar de ser actes d'afirmació per tornar a ser *només* concerts), l'exposició commissariada per Planas divideix el contingut en quatre blocs, a més d'una introducció en la qual, mitjançant els discos de les Germanes Serrano, Jo-

sep Guardiola, Rudy Ventura, Emili Vendrell i Font Sellabona, s'apunta l'edició, tímida però decisiva, de versions en català de cançons d'èxit internacional en un període *prehistòric* –finals de la dècada dels cinquanta, principis de la dels seixanta– en el qual s'havia produït una certa i molt lleugera relaxació en la repressió lingüística i cultural del país que esdevindria clau, també, per al naixement de la Nova Cançó.

En el primer bloc, *Una aventura de complicitat (1961-1968)*, es documenta l'edició d'*Al vent*, la creació dels Setze Jutges (integrats, primer, per Espinàs, Porter i Remei Margarit; més tard, per cantants que contribuirien a la popularització massiva del fenomen, com ara Pi de la Serra, Gui-

Cronologia

1975. Lluís Llach edita el disc *Viatge a Itaca*.

1975. Recital de Raimon a Barcelona al Palau d'Esports de Montjuïc en plena agonia de la dictadura.

1976. Recitals històrics de Lluís Llach i Francesc Pi de la Serra a Barcelona, al Palau d'Esports de Montjuïc, i de Raimon al Pabellón de Deportes del Real Madrid.

Joan Isaac. / MOLAS- BATALLA

1977. Joan Manuel Serrat publica el disc *Res no és mesquí*, sobre poemes de Joan Salvat-Papasseit.

1977. Antoni Parera Fons crea i dirigeix Pu-put!/Zafiro, un dels segells discogràfics més ambiciosos de la cançó en català.

1978. Última edició a Canet de Mar del festival Sis Hores de Cançó.

1979. Lluís Llach guanya el premi Tenco, que es concedeix a Sanremo per reconèixer la trajectòria de cantautors de prestigi universal. És el primer cantant català que el rep.

1980. La cançó en català entra en una fase de crisi profunda. De manera imprevista, la cançó pateix una desafecció des dels mitjans de comunicació i des del poder polític.

1983. Desapareix la discogràfica Edigsa.

1985. Lluís Llach omple el Camp Nou de Barcelona en un recital.

Cronologia

1988. Neix a Gràcia el festival Tradicionàrius, que revitalitza la cançó i la música tradicionals dels Països Catalans.

1989. Raimon, Lluís Llach, Maria del Mar Bonet i altres cantants membres de l'ACIC es tanquen a la seu del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya en senyal de protesta per la falta d'una política institucional sobre la cançó en català.

1991. Sopa de Cabra, Sau, Sangtrait i Els Pets protagonitzen un concert històric al Palau Sant Jordi, que consolida una nova generació de bandes de rock en català.

1996. Joan Manuel Serrat

Raimon a l'Olympia.

homenatja la Nova Cançó amb el disc *Banda sonora d'un temps, d'un país*.

2000. Raimon reordena la seva obra publicant-la en una Nova Integral.

2006. Raimon publica un disc doble amb les gravacions del primer (1966) i l'últim (2006) dels seus recitals a la sala Olympia de París.

2007. Lluís Llach es retira dels escenaris amb dues actuacions a Verges.

2009. La Universitat Politècnica de València homenatja Raimon amb motiu del cinquantè aniversari de la composició d'*Al vent*.

2010. El Museu d'Història de Catalunya inaugura l'exposició *La Nova Cançó. La veu d'un poble*.

llermina Motta, Serrat, Llach, Bonet i Rafael Subirachs) i el naixement a Vic, al voltant d'una potentíssima confluència de cantants, mecenes, editors, poetes, dissenyadors, pintors, periodistes i promotors, de la més important plataforma de difusió de la Nova Cançó: la discogràfica Edigsa. La decisió irreversible de Serrat de cantar prioritàriament en castellà a partir del 1968, per la qual va rebre grans atacs, així com la retirada dels escenaris dels *judges* fundacionals, posa punt i final a la història de la Nova Cançó en el seu sentit més estricte i, en el cas de l'exposició, al primer bloc.

La resistència a una dictadura en agonia (1969-1975), segona part de l'exposició, plasma la més que probable *edat d'or* de la Nova Cançó, durant la qual la resposta popular va començar a ser realment massiva: el naixement de La Trinca (amb unes cançons adequades per posar el dit a la nafra i, alhora, fer valer les possibilitats lingüístiques del català), la celebració de les Sis Hores de Canet (amb el 1976 com a moment àlgid, amb 60.000 persones aplaudint al Pla d'en Sala les actuacions de Raimon, Ovidi Montllor i altres artistes) i l'entrada en escena arreu del territori de músics com ara Marina Rossell, Joan Isaac, Ramon Muntaner, Teresa Rebull, Coses, Al Tall o Uc. La mort del dictador, vint dies després de l'històric recital de Raimon al Palau d'Esports de Montjuïc, en el qual va presentar *Jo vinc d'un silenci*, va encetar una etapa –analitzada a l'exposició amb l'epígraf *La banda sonora d'una eufòria col·lectiva (1976-1979)*– en què tot semblava possible. «A Catalunya no la para ni Déu», proclamava una pancarta desplegada a Canet. La sensació planava, també, sobre les manifestacions d'afirmació nacional (seria injust qualificar-los de *reci-*

El rock: una història paral·lela

Tan antic com la Nova Cançó, el rock en català va veure editat el 1963 –any de publicació, també, d'*Al vent* de Raimon– el seu primer disc: *Sempre em perdo*, d'Els 4 Gats. Discogràfiques com Edigsa, Concèntric i Belter, animades pels resultats aconseguits amb la Nova Cançó, van publicar discos de grups com ara Els Dracs, Els 3 Tambors, Dos + Un, Eurogrup, Francesc Heredero i altres protago-

Sisa i Pau Riba, al Canet Rock 75. / FÀBREGAS

nistes d'una història paral·lela que l'exposició al Museu d'Història no passa per alt. El rock, amb l'extraordinari domini lingüístic de Pau Riba i l'univers personal de Sisa, actius tots dos del viver de Zeleste, entre moltíssims altres noms, va viure també una *edat d'or* durant els anys setanta. En aquesta dècada, el rock i la Nova Cançó, amb cantants com Llach i Ovidi consolidant grups d'acompanyament, es van acabar trobant.

tals i prou) al Palau d'Esports de Montjuïc: Lluís Llach hi actuava tres cops el gener del 1976 després d'una llarga temporada de prohibicions, Francesc Pi de la Serra ho feia el mes següent, i Joan Manuel Serrat, després d'uns mesos d'exili a Mèxic, empenia una sèrie de concerts pels barris de Barcelona.

La travessa del desert

Finalment, un quart i últim bloc expositiu, *L'herència d'uns cantants en una crisi crònica (1980-2010)*, posa de relleu com l'arribada de la democràcia, amb po-

tencials mitjans de difusió com Catalunya Ràdio i TV3, no va significar l'impuls que s'esperava per a la cançó. Feia només uns anys, tot semblava possible. Però només ho semblava. Serrat, sí, era un ídol de masses a l'Amèrica llatina. Llach omplia el Camp Nou en un recital històric. Raimon, Bonet i La Trinca mantenien, malgrat tot, un públic fidel. Però Pi de la Serra i Ovidi Montllor tenien cada vegada més problemes per enregistrar discos, cantants com ara Joan Isaac i Pere Tàpies havien de dedicar-se a altres oficis (farmacèutic i comunicador i gastrònom, respectivament) i a Sisa li tocava reconvertir-se en Ricardo

Solfa.

Va caldre esperar a un ressorgiment de la cançó d'autor a finals de segle per veure una mica de llum i constatar, com es posa de relleu en un espai final de l'exposició dedicat als grups hereus del moviment, que Roger Mas, Sanjosex, Cesk Freixas, El Petit de Cal Eri, Lúcia Pujol, Òscar Briz, Carles Belda, entre un llarg i heterogeni etcètera de protagonistes del ressorgiment de la cançó, fan també cançons imperiosament *nostres i d'ara*. El temps és diferent. El país és diferent. Però el poble no ha perdut la seva veu.

Quan tot semblava possible. A dalt, les Sis Hores de Cançó de Canet l'any 1976 (foto de Colita). Al centre, La Trinca el 1969 (Colita) i el Festival de Folk a la Ciutadella el 1968 (foto de l'arxiu de Jordi Roura). A sota, Llach i Pi de la Serra durant els seus recitals el 1976 al Palau d'Esports (Pilar Aymerich) i Serrat, el mateix any, en un dels recitals de la sèrie de concerts *Serrat als barris* (Colita).